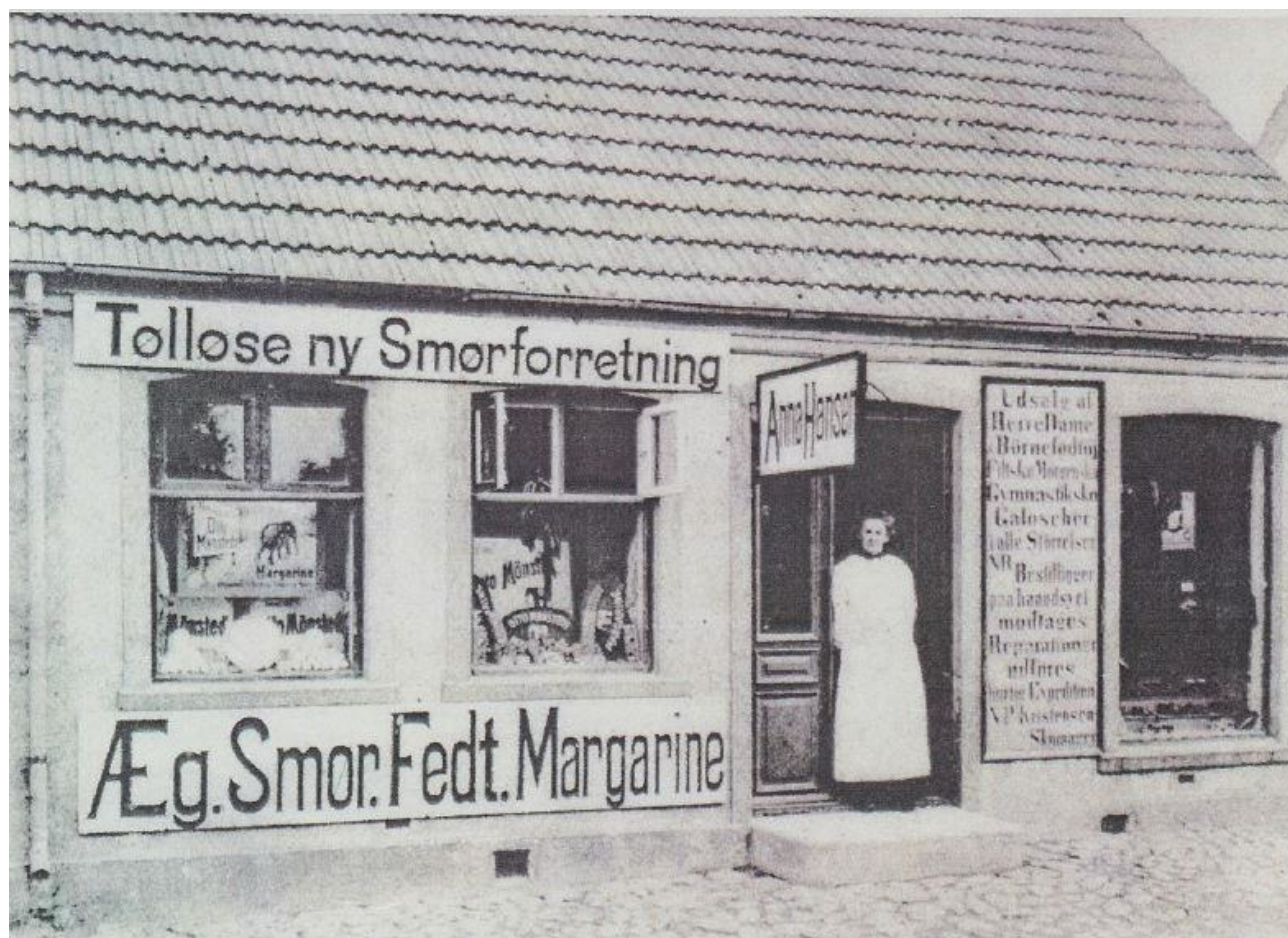

På skiltet til højre på nedenstående billede står ”Udsalg af Herre Dame Börnefodting Filtsko Morgensko Gymnastiksko Galoscher i alle størrelser. NB Bestillinger paa haandsyet modtages Reparationer udføres hurtig Expedition
N. P. Kristensen Skomager”

Smørforretning. Måske er det Anne Hansen, som står udenfor

Billede indefra smør- og margarine butikken

2. Lars Peder Larsen køber huset i 1940

Lars Peter Larsen (23. marts 1870 – 1. maj 1943) kommer i 1940 ind i billedet som køber af huset. Han er Axels adoptivfar, og han er bror til Anna Larsen (min farmor), som er Elses mor. Else og Aksel er således vokset op som fætter og kusine. Lars Peter og hans kone Kamilla var omkring 1938 flyttet fra Tølløse til Tåstrup, men da Kamilla døde i 1939, så ønsker han at flytte tilbage til Tølløse.

Axel er på dette tidspunkt blevet udlært som skomager, og har etableret et skomagerværksted på Orø. Lars Peter var uddannet som smed i Nykøbing Sjælland. Senere blev han fyrbøder på Høng-Tølløse banen, og i 1930 blev han lokomotivfører samme sted.

Lars Peter får denne meddelelse på sin forespørgsel om køb af ejendommen på Tølløsevej 17:

Meddelelse	
til	fra
Hr. L. P. Larsen:	Skomager N. P. Christensen Tølløse d 18-12. 1939
De skriver på ikke om De er Skomager eller ikke, det kunde jo blive et vidt begreb om De er Skomager Gift eller Ugift. 1ste Laan har været paa 4.500 Kr. er nu et godt 1000 Kr. mindre og saa har jeg haft en Kassekredit paa 1500 Kr. uden Kautian og det er alt vad der staar i Ejendommen og Ejendomsskylden er 7.500 Kr. og saa har jeg Pløkesmaskine Pudsemaskine og Hvalse og Symaskine og allerfineste Pris for Ejendom og Maskiner vis der er Ejendomshandler med i Handelen er 12.500 og saa er der saa et Butikslager foruden som vel kan	

På meddelelsen står: " Meddelelse til Hr. L. P. Larsen fra Skomager N. P. Christensen, Tølløse d 18-12 1939. De skriver ikke om De er Skomager eller ikke det kunde jo blive et vidt begreb om De er Skomager Gift eller Ugift. 1ste Laan har været paa 4.500 Kr. er nu et godt 1000 Kr. mindre og saa har jeg haft en Kassekredit paa 1500 Kr. uden Kautian og det er alt vad der staar i Ejendommen og Ejendomsskylden er 7.500 kr. og saa har jeg Pløkesmaskine Pudsemaskine og Hvalse og Symaskine og allerfineste Pris for Ejendom og Maskiner vis der er Ejendomshandler med i Handelen er 12.500 og saa er der saa et Butikslager foruden som vel kan

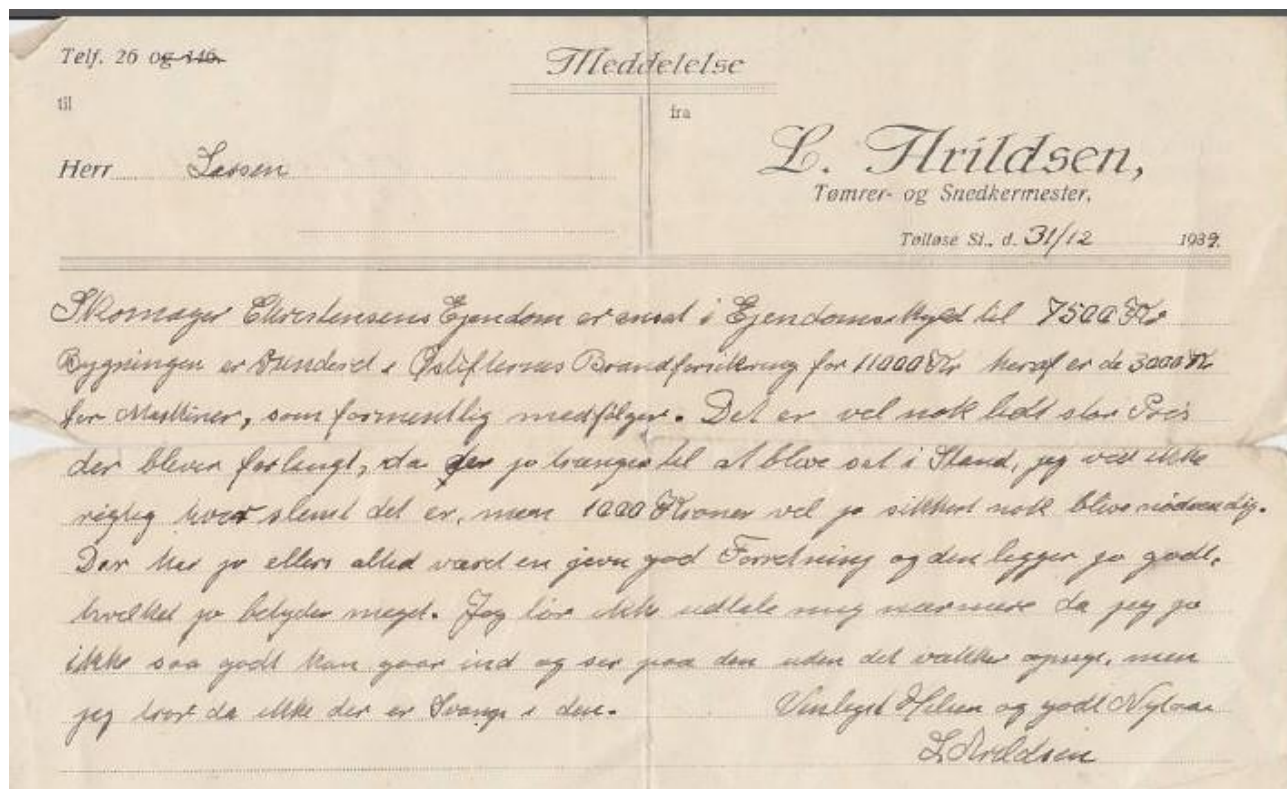
beløbe sig til cirka 2,700 kr. det kan jeg ikke saas bestemt sige
 men det kan skrives op men Værkstedet er meget godt det bliver
 godt 5000 kr. om Aaret vi er kun 2 Skomagermestre paa Stationen
 med et Tusinde Indbyggere paa selve Stationen foruden Oplandet og jeg har
 haft en Svend igennem mange Aar og ubetalingen kunde komme på
 komme til at sætte sig noget efter om De vilde fortsætte
 forretningen i det samme Spor om De saa kunde komme ind
 under min forbindelse og med overtagelse af det hele kan jeg
 ikke tænke skulde kunde blive meget Hindring saa kan vi jo tale
 sammen og De kan se det.

Med Agtelse
 N. P. Christensen

Bagsiden: "beløbe sig til cirka 2.700 kr. det kan jeg ikke saa bestemt sige men det kan skrives op men Værkstedet er meget godt det bliver godt 5000 kr. om Aaret vi er kun 2 Skomagermestre paa Stationen med et Tusinde Indbyggere paa selve Stationen foruden Oplandet og jeg har haft en Svend igennem mange Aar og ubetalingen kunde komme på komme til at sætte sig noget efter om De vilde fortsætte forretningen i det samme Spor om De saa kunde komme ind under min forbindelse og med overtagelse af det hele kan jeg ikke tænke skulde kunde blive meget Hindring saa kan vi jo tale sammen og De kan se det.

Med Agtelse N. P. Christensen"

Lars Peter ville sikre sig, at det var en ordentlig ejendom, og at prisen var i orden, og han skaffede sig fornuftigt nok en udtalelse fra en lokal hårdværksmester:

Der står: "Meddelelse til Herr Larsen fra L. Arildsen, Tømrer. Og Snedkermester, Tølløse St. d. 31/12 1939. Skomager Christensens Ejendom er ansat i Ejendomsskyld til 7.500 Kr. Bygningen er vurderet i Østifternes Brandforsikring for 11.000 Kr. heraf er de 3.000 Kr. for Maskiner, som formentlig medfølger. Det er vel nok lidt stor Pris der bliver forlangt, da der jo trænges til at blive sat i Stand, jeg ved ikke rigtig hvor slemt det er, men 1.000 Kr. vil jo sikkert nok blive nødvendig. Der har jo ellers altid været en jævn god Forretning og den ligger jo godt, hvilket jo betyder meget. Jeg tør ikke udtale mig nærmere da jeg jo ikke saa godt kan gaa ind og se paa den uden det vækker opsigt, men jeg tror da ikke der er Svamp i den.

Venligst Hilsen og Godt Nytaar L. Arildsen."

Lars Peter og Niels Peter Christensen fik handlet sig tilrette, og det endte med den foreslåede pris på kr. 12.500, og Lars Peter overtog efter behørig tinglysning ejendommen den 20. maj 1940.

Axel flytter hjem til sin far, og starter sit skomagerværksted og forretning her. Den 28. marts 1942 blev han gift med Else, og de fik sønnen John Milo Larsen den 28. april 1943.

Lars Peter Larsen omgivet af sine 2 søstre Marie og Anna (min farmor)

Huset blev indrettet med en butik mod gaden og et beskedent værksted ved siden af. Oppe på loftet havde skomageren et lille rum, hvor symaskinen stod. I kælderen var lager, men det var besværligt at komme derned, for trappen var under køkkenbordet! Skulle man derned, så måtte man først rydde køkkenbordet inden man kunne slå bordpladen op og kravle ned ad trappen.

Det er jo under krigen, at de startede forretningen op i Tølløse, og der var stor varemangel. Butikken får kun tildelt 100 pr. sko om året til salg, og de var jo hurtigt væk, så hovedparten af arbejdet bestod i reparation og syning af nye sko.

Vareknapheden gav også anledning til, at de modtog følgende fortrolige brev i 1942 fra De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark:

DE SAMVIRKENDE KØBMANDSFORENINGER I DANMARK

FORMAND: CHR. H. OLESEN, AALBORG

VESTER VOLDGADE 21 TELEFON: C. 13533 · 13534 POSTGIRO Nr. 31300

CENTRALORGANISATIONEN AF
KØBMANDSFORENINGER I JYLLAND

Formand: Chr. H. Olesen, Aalborg

CENTRALORGANISATIONEN AF
KØBMANDSFORENINGER ØST FOR STORBÆLT

Formand: L. P. Jensen, Hillerød

CENTRALORGANISATIONEN AF
KØBMANDSFORENINGER I FYN'S STIFT

Formand: Martin Iversen, Odense

FORENINGEN AF MANUFAKTURHANDLERE
UDENFOR KØBSTÆDERNE

Formand: P. Sørensen, Hævede

København V., Marts 1942

Til D'Herrer Butikshandlende.

Fortroligt — Maa ikke offentliggøres i Dags- og Fagpressen.

Fra Handelsministeriet har Handelens Organisationer modtaget en indtrængende Henstilling om at indskærpe de Butikshandlende, at Vinduesudstillingerne indskrænkes til det mindst mulige, saaledes at der i Vinduerne kun udstilles et beskedent Udvalg af Varer som Prøver paa, hvad der kan købes i Butikken.

Henstillingen skyldes bl. a. de meget store Udstillinger af Kød og Kødvarer, der i den senere Tid er foranstaltet i Slagterers, Viktualiehandlernes og Paalægshandlernes Udstillingsvinduer, men ogsaa indenfor andre Brancher har Handlende paa lignende Maade gennem Vinduesudstillinger givet Publikum et ganske urigtigt Indtryk af en Varerigelig, som ikke er til Stede her i Landet.

Det vil endvidere være nødvendigt, at ogsaa de Handlendes Gadeudstillinger inddrages eller i hvert Fald begrænses meget betydeligt, ligesom at Annoncer fra de Næringsdrivende affattes paa en saadan Maade, at disse ej heller giver et fejlagtigt Billede af Landets iøvrigt sparsomme Varebeholdninger.

For saa vidt de Næringsdrivende ikke frivilligt følger denne Henstilling, kan det forventes, at der vil blive gennemført Bestemmelser, der under Straffansvar forbyder Vinduesudstillinger af den omhandlede Art, saafremt Udstillingerne omfatter mere end enkelte Prøver paa de Varer, der kan købes i Forretningen. Et lignende Forbud vedrørende Annoncering maa ligeledes kunne forudses.

Det vil imidlertid være af afgørende Betydning, at en Ordning kan gennemføres paa Frivillighedens Grundlag. Handelens Organisationer, der fuldt ud deler Handelsministeriets Opfattelse, henstiller derfor paa det indstændigste, at ogsaa De i Deres Forretning - i egen Interesse - følger de ovenfor nævnte Retningslinier for Vinduesudstillinger og Annoncering.

DE SAMVIRKENDE KØBMANDSFORENINGER
I DANMARK

Chr. H. Olesen,
Formand.

Et andet stort problem var salg til tyskerne. På den ene side blev der set skævt til de butikker, der handlede med tyskere og på den anden side, fik butikkerne en hemmelig befaling fra regeringen om, at de skulle sælge varer til den tyske værnemagt, når de kom ind i butikken. Se den hemmelige

skrivelse fra 2. december 1942 her:

**MINISTERIET FOR
HANDEL, INDUSTRI OG SØFART**
(HANDELSMINISTERIET)

Maa ikke offentliggøres i Pressen, ved
Opslag i Butikker eller paa anden lig-
nende Maade.

Meddelelse til alle Handlende og andre Næringsdrivende.

I Anledning af forskellige Spørgsmaal, der i den senere Tid har været Genstand for Drøftelse med den danske Regering om den nærmere Gennemførelse af Bestemmelserne i § 3 b i Handelsministeriets Bekendtgørelse af 11. December 1940 vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt og til dennes enkelte Medlemmer, har den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark til Oplysning om den Praksis, der følges, til Tropperne udsendt en Befaling, der i Oversættelse lyder saaledes:

»Situationen med Hensyn til Vareforsyningen i Danmark er med Tiden stadig blevet vanskeligere. Ogsaa den tyske Værnemagt maa tage dette Forhold i Betragtning.

Da Varerne ogsaa i Danmark maa fordeles retfærdigt, kan den tyske Soldat ikke ubegrænset gøre Fordring paa dem; han skal i Almindelighed kun kunne gøre Indkøb til Dækning af sit personlige Behov og skal herved ligesom ved Indkøb af andre Varer rette sig efter Salgsmulighederne i vedkommende Forretning. I Almindelighed vil der ikke kunne forventes Salg af mere end eet Par, eet Sæt eller eet Stykke.*)

Det er med den danske Regering aftalt, at Medlemmer af den tyske Værnemagt og Medlemmer af tilsluttede Organisationer (SS, Politi, NS-Flyverkorps, NSKK (NS-Motorkorps), Arbejdstjenesten, NSV (NS-Folkeforsorg), Organisation Todt, Teknisk Nødhjælp, Røde Kors, NS-Sammenslutningen »Kraft durch Freude«) i Uniform eller i Civil (i sidste Tilfælde mod Fremvisning af Legitimation) skal behandles som danske Kunder, og at de, saafremt Salg kun sker til »faste Kunder«, skal behandles som saadanne. Dette gælder dog ikke ved Salg af Vin, Spirituosa og Tobak«.

Da man fra den tyske Øverstbefalendes Side ved Udsendelsen af ovenstaaende Befaling, hvis tyske Tekst er aftrykt paa omstaaende Side til Brug i paakommende Tilfælde, har vist stor Forstaaelse for de vanskelige Forhold, der paa forskellige Omraader gør sig gældende, saavel for den danske Forretningsstand som for den danske Befolkning i det hele, og dermed iøvrigt har bidraget til at befæste det gode Forhold mellem Værnemagten og Befolkningen, maa man fra Regeringens Side lægge den danske Forretningsverden paa Sinde, naar tyske Værnemagtsmedlemmer maatte henvende sig i Butikkerne for at foretage Indkøb i Overensstemmelse med Bekendtgørelsen af 11. December 1940 og den til de tyske Tropper udsendte Befaling, da paa loyal og samvittighedsfuld Maade at bidrage sit til fortsat at undgaa Gnidninger i Forholdet til Værnemagten og dens Medlemmer.

Handelsministeriet skal herved bringe foranstaaende til de Næringsdrivendes Kundskab.

Ministeriet for Handel, Industri og Søfart, den 2. December 1942.

3. Huset går videre til Axel Augustinus Larsen

Lars Peter Larsen døde den 1. maj 1943, og så gik huset i arv til adoptivsønnen Axel (31. december 1901 – 19. marts 1970), som officielt fik det overdraget ved en skifteattest pr. 10. marts 1944 for et beløb på kr. 12.000.

Axels stempel, som han brugte på regninger m.v.

Axel Augustinus Larsen med sønnen John på værkstedet ca. 1952

Huset blev nu renoveret. Else og Axel fik bygget et nyt og større værksted på 3 x 7 meter bag huset. Det var en klar forbedring, idet der nu blev meget bedre plads til at sy og reparere.

De fik også bygget en trappe ned til kælderen, samt et toiletrum i kælderen. Det stod Elses bror Otto (min far) for. Han var murer og specialist i badeværelser. Han brugte mange weekender på arbejdet, og efterfølgende så kørte hele familien til Tølløse og fik sko som betaling for arbejdet – vi fik altid de praktiske, men ikke særlige smarte Prins Jørgen sko.

Mine søskende og jeg i 1954 – alle iført Prins Jørgen sko (på nær Lassie)

Åbningstiden i butikken var fra kl. 8 til kl. 17:30 og fredag til kl. 20:00. Om lørdagen var der åbent til kl. 14. Så det var nogle lange dage for Else. Men Axel havde også en lang arbejdsdag. Han var B-menneske og arbejdede bedst eftermiddag, aften og nat, hvor der var fred og ro. Arbejdsdagen var sjældent på under 12 timer dagligt.

I en kort periode havde Axel en lærling, men ellers var Else og Axel alene om arbejdet.

Som forretningen så ud ca. år 1950

4. Else Agnete Larsen overtager huset efter Axels død

Axel døde den 19. marts 1970, og herefter overtog Else (25. februar 1910- 22. maj 2010)forretningen pr. 21. april 1970, og fik samtidig næringsbrev som skohandler. Prisen for huset blev ved skifteattesten sat til kr. 75.000.

Hun sendte de fleste reparationer udenbys. En gang om ugen tog fragtmanden skoene til et stort skomagerværksted i Valby. Småtingene klarede hun selv bistået af John.

I forretningen ansatte hun en række unge piger, som tog sig af mange af ekspeditionerne, mens Else ordnede regnskaber, OMS og MOMS.

Else Agnete Larsen ca. 1940

5. John Milo Larsen får skøde på huset

Nogle år efter Axels død, så bliver mor og søn enige om, at overdrage ejendommen til John (28. april 1943 – 3. juli 2015). Det sker officielt ved underskrivelse af et skøde den 20. juni 1979. Prisen blev fastsat til kr. 250.000, og det var faktisk lidt over vurderingen, som lød på kr. 210.000.

Overdragelsen skete i forbindelse med, at Else besluttede sig for at nedlægge forretningen. Det gjorde hun den 1. april 1978, og det var præcis 38 år efter, at hendes mand Axel startede værkstedet og forretningen i Tølløse.

John Milo Larsen 2013

I forbindelse med ejerskiftet, så ombygges stueetagen, så indgangsdøren kommer på højre side af huset, og stuen udvides med en del af den tidligere forretning. Om indretningen af huset, da skotøjsforretningen blev nedlagt, fortæller Else i sine erindringer: "Jeg tog en papkasse og tapede væggene i kassen, sådan som jeg ville have dem, fortæller hun. Så gav jeg papkassen til håndværkerne. Jeg har altid været god til at kommandere og dirigere."

Som det ser ud nu: Tølløsevej 15, hvor Johns gode barndomsvej Jan havde urmagerbutik, og nr. 17, ombygget, efter at butikken er nedlagt.

6. Lasse Bo Jørgensen arver huset

Lasse Bo Jørgensen

Efter Johns død den 3. juli 2015 fremgik det af hans testamente, at han havde bestemt, at hans yngste fætter Lasse (født 8. august 1972) skulle arve efter ham, og dermed også huset.

Der forestår nu et større oprydningsarbejde for Lasse, for det er vist ingen større hemmelighed i familien, at både Else og John var samlere, der havde endog meget svært ved at skille sig af med noget.

Kilder:

- Kirkebøger
- Folketællinger
- Else Agnete Larsens erindringer
- John Milo Larsens billeder og fortællinger
- Otto Jørgensen (min far)
- Skudsmålsbøger
- Tingbøger
- BBR registeret
- Lokalhistorisk Arkiv og Lokalhistorisk Forening for Tølløse Kommune
- Holbæk Amts Venstreblad

Arne Bjørn Jørgensen